

LAGUNA E PATOKUTÛ

Pergatitur nga Saimir Beqiraj (*)

Gjate bregut shqiptar te Adriatikut, Kompleksi Ligatinor i Patokut perfaqeson nje nga bukurite natyrore me interesante te ketij bregu. I ndodhur ndermjet Lumit Mat ne Veri dhe Lumit Ishem ne Jug, ky kompleks perfshin nje llojshmeri te larte habitatesh: laguna e brendeshme dhe e jashtme (480 ha), pylli (200ha), tokat bujqesore (450ha) dhe blegtorale (150ha). Kjo eshte ajo çfare ka mbetur nga nje zone e meparshme prej 4200 ha qe ka kaluar nje proces interesant zhvillimi, per shkak te faktoreve natyrore dhe aktiviteteve njerezore.

E krijuar gjate periudhes se Holocenit, kjo zone karakterizohej nga nje dinamizem i larte gjeomorfologjik. Zhvillimi i tij ka kaluar 4 faza, te cilat korrespondojne me formimin e 4 lagunave, te ndara nga kordone litorale. Laguna e katert eshte Laguna aktuale e Patokut. Nje lagune e peste (laguna e jashtme aktuale) eshte ne nje proces formimi aktiv, e influencuar edhe nga nje zhvillim i shpejte i kordonit litoral ne pjesen perendimore. E gjithe zona eshte e rrafshet dhe karakterizohet nga nje proces intensiv tektonik dhe ujra te shumte nentokesore. Procesi natyror i zhvillimit te lagunes i detyrohet 3 faktoreve kryesore: rregjimit te Lumit Ishem, rregjimit te Lumit Mat dhe rregjimit talasografik. Deri ne vitet 50 te shekullit XX kane dominuar zhvillimet spontane dhe ne te gjithe zonen kane mbizotuar elementet natyrore te habitateve. Gjate gjysmes se dyte te shekullit te kaluar, aktivitetet njerezore kane luajtur nje rol te rendesishem ne ndryshimet e ketij ekosistemi nepermjet drenazhimeve, ndertimit te digave, shpyllezimeve etj.

Karakteristikat fiziko-gjeografike te kesaj zone jane faktor kryesor per potencialet e zhvillimit te saj dhe e bejne ate mjaft terheqese ne shume aspekte. Dimri relativisht i bute dhe vera e fresket, 2479 ore me diell ne vit, temperatura mesatare vjetore 15,5⁰ C dhe sasia mesatare vjetore e reshjeve 1463 mm, tregojne nje potencial te larte klimatik, qe ushtron nje ndikim te madh ne zhvillimin intensiv te ekosistemit.

Keto karakteristika dhe shumellojshmeria e habitateve jane te lidhur ngushte me biodiversitetin e larte te Kompleksit Ligatinor te Patokut. Shumellojshmeria e bimesise eshte nje nga karakteristikat me spikatese te ketij kompleksi. Nga bimet detare, ne pjesen perendimore, me te zakonshmet jane livadhet nenujore te *Fucus virsoides* dhe *Posidonia oceanica*. Bimesia ujore e lagunes karakterizohen nga sasi e madhe e mikroalgave, sepse ka rritje te shpeshte te trofise si rrjedhoje e rritjes se azotit dhe fosforit. Nje nga treguesit e kesaj gjendjeje eshte edhe sasia e larte e diatomeve.

Makroalgat e lagunes i perkasin algave te gjelbra (Chlorophyta) dhe algave te murrme (Pheophyta). Livadhet e fanerogameve mbulojne rreth 40% te fundit te lagunes. Ato perbehen nga *Zostera noltii*, por ne ujra te ceket dhe te qete gjendet gjithashtu *Ruppia spiralis*. Kjo fitocenoze ka nje rol shume te rendesishem ne lagune.

Bimesia higro dhe hidrofile mbulon nje zone te konsiderueshme te pjeseve periferike te lagunes. Ato dominohen nga 3 shoqerime kryesore te kallamishtes (Phragmites), shavarit (Thypha) dhe shqirres (Scirpus).

Bimesia halofile eshte me e prashme ne pjesen veriore dhe jugore te lagunes. Kjo bimesi i perket disa shoqerimeve, nga te cilat me te rendesishme jane ato me *Arthrocnemum* dhe *Juncus*.

Bimesia e dunave gjendet kryesisht ne pjesen perendimore, me nje numer te larte llojesh. Shkurret ne brigjet e lagunes dominohen nga marina (Tamarix), konopica (Vitex) dhe manaferra (Rubus).

Siperfaqja pyjore me e rendesishme i perket pyllit te Fushe-Kuqes, ne pjesen lindore te lagunes. Aktualisht ka mbetur vetem gjysma e siperfaqjes se pyllit dikur te famshem, ku mbizoterojne verri (*Alnus glutinosa*), frasheri (*Fraxinus angustifolia*) dhe me pak

vidhi (*Ulmus campestre*), rrenja (*Quercus robur*), plepi i bardhe (*Populus alba*), pisha e bute (*Pinus pinea*) dhe pisha e eger (*Pinus halepensis*). Siperfaqe te vogla me plep dhe akacie jane pyllezuar artificialisht prej disa dhjetera vitesh.

Fauna invertebrore e Kompleksit Ligatinor te Patokut dhe pellgut ujembledhes te tij, duke perfshire ujrat e embla, kanalet, kenetat, estuaret dhe bregun rreth lagunes, karakterizohet nga nje shumellojshmeri e grupeve dhe llojeve, nga molusqet (midhjet dhe kermijte) deri tek gaforret dhe insektet.

Iktiofauna perben nje nga vlerat me te çmuara te lagunes, me shume lloje peshqish me interes ekonomik, siç jane qefujt (*Mugil cephalus*, *Liza ramada*, *Liza saliens*), ngjala (*Anguilla anguilla*), barbuni (*Mullus barbatus*), gjuheza (*Solea vulgaris*), koca (*Sparus auratus*), levreku (*Dicentrarcus labrax*) etj.

Amfibet dhe zvarraniket (Herpetofauna) gjenden me shume ne pyje, keneta dhe kanalet rreth lagunes. Eshte interesant te theksohet sasia e madhe e breshkave te ujit (*Caretta caretta*) ne brigjet e detit afer lagunes dhe prania e breshkave te gjelbra (*Chelonia mydas*).

Pozicioni i favorshem dhe shumellojshmeria e habitateve rreth lagunes kane krijuar kushte te pershtatshme per ornitofaunen. Inventarizimi i shpendeve ka regjistruar numer te larte llojesh, qe i perkasin shpendeve te ujit, shkurretave, pyjeve, kullotave, dunave dhe tokave bujqesore. Ne Kompleksin Ligatinor te Patokut eshte regjistruar numer i madh llojesh te shpendeve te kercenuar ne shkalle boterore si *Pelecanus crispus*, *Phalacrocorax pygmaeus*, *Ciconia ciconia*, *Platalea leucorodia* dhe *Numenius tenuirostris*.

Mamalofauna e Kompleksit te Patokut karakterizohet nga nje numer i vogel llojesh dhe nje degradim i struktures se komunitetit. Kjo eshte me teper e lidhur me tharjen e kenetave dhe shpyllezimin e zones. Mishngrenesit me te zakonshem jane çakalli (*Canis aureus*), dhelpra (*Vulpes vulpes*), lunderza (*Lutra lutra*), baldosa (*Meles meles*), nuselala (*Mustela nivalis*) dhe qelbesi (*Mustela putorius*).

Ne aspektin administrativ, Kompleksi Ligatinor i Patokut i perket Komunes se Fushe – Kuqes me 5 fshatrat: Adriatik, Patok, Gorre, Gurrez dhe Fushe-Kuqe. Ajo ka nje popullsi prej 7600 banore me nje densitet prej 206 banore/km². Karakteristikat e saj natyrore ndihmojne zhvillimin tradicional te zones nepermjet bujqesise, peshkimit dhe turizmit.

Komuna e Fushe–Kuqes ka potencial te larte energjetik dhe temperature te pershtatshme per shume bime bujqesore. Nje avantazh tjetër eshte sasia e madhe e ujrave te embla. Bujqesia ka nje fond gjenetik te pasur. Bujqesia tradicionale bazohet kryesisht tek drithrat, patatet, fasule, shalqi, vreshta etj. Ekziston gjithashtu nje tradite e vjeter ne mbareshtimin e bagetive, veçanerisht te deleve dhe kuajve.

Peshkimi eshte nje tjetër perparësi per zhvillimin e zones. Bregdeti, laguna dhe 2 lumenjte krijojne kushte te pershtatshme natyrore per zhvillimin e peshkimit me interes te madh ekonomik. Kompleksi i Patokut karakterizohet nga nje shumellojshmeri e peshqve. Pozicioni gjeografik i kesaj zone lehteson komunikimin me tregjet e shitjes, gje qe perben nje tjetër faktor per perspektiven e mire te zveçillimit te peshkimit.

Turizmi ekologjik eshte nje nga potencialet me te rendesishme per zhvillimin e zones. Karakteristikat e saj natyrore me llojshmerine e larte te habitateve (det, lagune, pyll, lumenj, toke bujqesore), biodiversitetin e pasur me shume grupe te flores dhe faunes, ekzistencen e bujqesise dhe peshkimit tradicional jane faktore kryesore per zhvillimin e eko-turizmit. Pozicioni i kesaj zone prane Tiranës dhe rrugeve nacionale e lehteson ardhjen e turistëve, nese do te permiresohej infrastruktura e kesaj zone ne nje te ardhme te afert.

Neqoftese burimet natyrore do te administrohen ne menyren e duhur dhe metodat tradicionale per rritjen e gjendjes ekonomike do te vazhdojne te aplikohen, kjo zone do te kete nje perspektive te mire zhvillimi, te bazuar ne zhvillimin e qendrueshem.

* Saimir Beqiraj

Departamenti i Biologjise, Seksioni i Zoologjise
Fakulteti i Shkencave te Natyres, Universiteti i Tiranes
Bulevardi Zogu i Pare Tirane, Shqiperi